

PAS-systemet anvendt på udvikling af unge og voksne v. Steen Hilling

Resume: der er med casemetoden skabet en særdeles konstruktiv ændringsproces hos 12 uge/voksne på voksenskolerne Åsen og skulelrud i Oslo, Norge. Resultaterne viser at der skabes funktionelle sammenhænge mellem opmærksomhedsafelterne, hukommelses, sprog, billede-mentaliseringen og handlinger ved at følge de pædagogiske anvisninger fra PAS-systemet.

Nordplus Voksen

Udviklingsprojekt

1. Projektoplysninger (fremgår af projektkontrakten)

Projekt-nr.	2007-1-SB-002
Ansvarlig organisation	Munkholm Kursus- og projektcenter Vongevej 5, 7300 Jelling, DK

Rapport

- forløbsbeskrivelse
- resultater og erfaringer
- evaluering og udbredelse af resultater

Der blev fra starten i 2007 opstillet et oversigtsskema, som er overholdt med tidsramme, fordeling af arbejdsopgaver og output. Der er gennem forløbet samarbejdet mellem de 2 voksenskolen i Oslo – Åsen & Skullerud. Dette er anset for meget givende og dækkende for projektet. Lindegården i Herning har skiftet forstander i 2009, hvilket dog ikke har medført de store ændringer ift de 4 kursister som har deltaget i projektet. 5 møder er afholdt mellem DK og Norge (22.8.2007; 11.9.2007; 28-29.11.2007; 19.8.2009;24-26.3.2009 samt et internt seminar (23. – 26 sep. 2008; flyttes til 12.1.2009 og 13.1.2009 i DK) og en internationalt opslået afslutningskonference (28.maj-29. maj 2009) med over 40 deltagere incl. oplægsholderne fra DK og Norge.

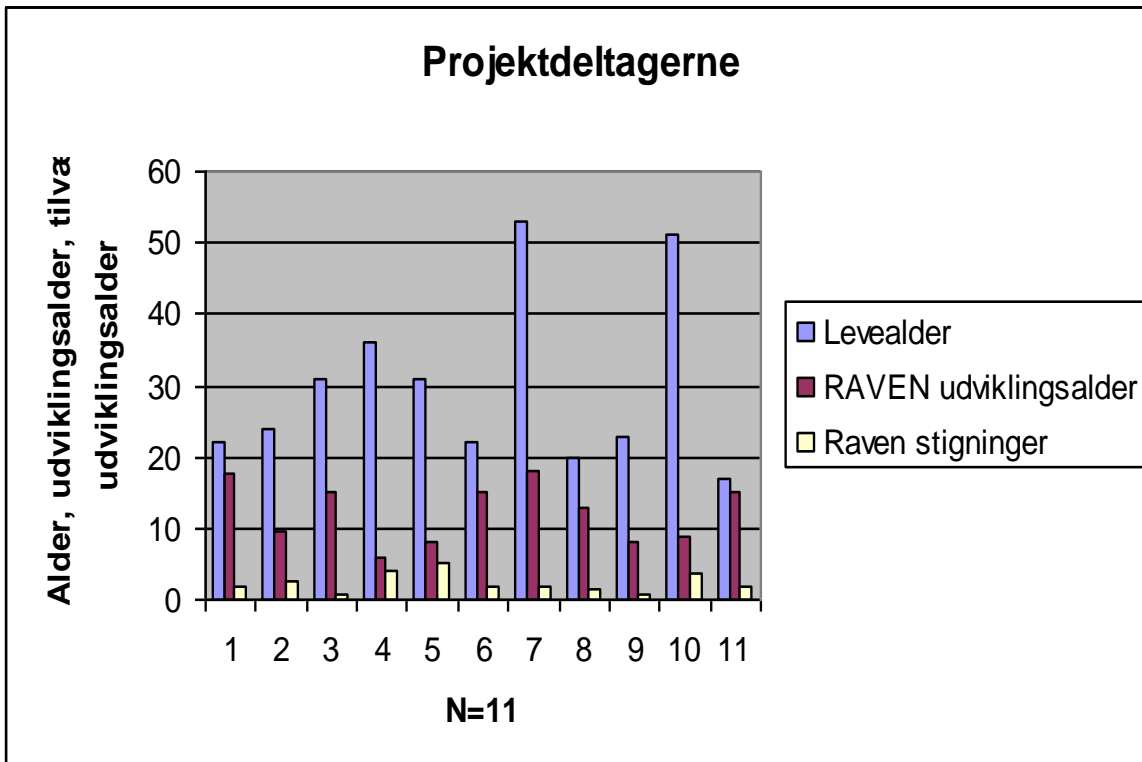
Som det fremgår har der været en høj aktivitet gennem hele forløbet. De norske voksenskoler har været meget aktive og udbyttet for deltagerne i projektet samt de kursister, der er på voksenskolen har alle fået højnet deres faglighed, udviklet personlige og social evner. Lindegården har benyttet projektet til at få tydeliggjort de 4 kursisters udvikling gennem de test og møder, der er afholdt. Særligt er fokuseret på en fagliggørelse af undersøgelser og analyser af kursisterne. Så også her er projektet afviklet positivt.

Resultater og erfaringer

Der foreligger nu en base med data baseret på standardiserede test og en række beskrivende test.

En base, der tager højde for, at de enkelte kursister med særlige behov er unikke og at der derfor kun kan ske sammenligninger ud fra den egen udvikling, der skabes. Dog er der gennem forløbet en tendens – synliggjort ved at stigninger i forbedrede tækningsprocesser, basale ændringer i opmærksomhed, hukommelse, sproglige-, visuelle- og motoriske kompetencer ses forbedret. Derudover er registreret - gennem logbøger, at der er overensstemmelse mellem kursistens beskrivelser og de statistiske ændringer. Så de anvendte metoder kan samles og fremvises som positive for udvikling.

Der opstilles en graf, der viser levealder, udviklingsalder og udvikling ud fra den standardiserede kognitive IQ test RAVEN

Har alle udviklet sig?

- N=11
- 10 har haft en udvikling igennem forløbet
- 1 har fået det værre og forklaringen ses i log-bogen som et tiltagende psykisk problem
- Der ses 45,7% forbedring af kompetenceniveau efter ½ år
- Der ses 83,9% forbedring af kompetenceniveau efter 1 år
- Der reduceret på problemområder med 15%
- Der er skabt positiv ændring i potentialerne med 17%
- Og der er skabt en selvindsigt for resten af livet

Ved at se på kursisternes problemområder ved start, som beskrevet af dem selv og de senere udfyldte logbøger ses en kvalitativ overensstemmelse mellem de faktiske datasæt – herunder statistik og de kvalitative data. Dette giver en høj validering af hele projektets indholdsside.

Der ses at ændringer sker ujævnt, fordi en kognitiv ændring kræver en indre omstrukturering af

så omfattende karakter, at den først vil betyde forøgede problemer og så nu her 1 år efter nogle forbedringer på potentialerne og siden på kompetencerne

Det er i denne forandringsproces at voksenspecialundervisning har sin styrke og sit problem

- Styrken i at kunne fastholde og tilføre potentialer
- Svagheden i at timetal og tid til den enkelte kursist bestemmes fra start, men burde kunne udvikles fleksibelt
- Styrke/svaghed i at det skal være samme personkreds gennem hele forløbet –
- kendskab til kursisten anses for meget væsentligt

Log-bogen er primært brugt til kursistens selvrefleksion og har givet underviserne en indsigt i de faglige, personlige og sociale problemer, der skal håndteres når man er vokselev med et vidtgående behov. Der har været en del diskussion om de skulle offentliggøres, men valgt at undlade dette. Log-bøgerne skulle oprindeligt være brugt som en kvalitativ dokumentation, og dette kan godt lade sig gøre, men indholdet er blevet meget personligt og derfor etisk problematisk.

Men der ses en bekræftelse på den positive udvikling, som anført i de statistiske skemaer.

Ved at se på kursisternes problemområder ved start, som beskrevet af dem selv og de senere udfyldte logbøger ses en kvalitativ overensstemmelse mellem de faktiske datasæt – herunder statistik og de kvalitative data. Dette giver en høj validering af hele projektets indholdsside.

Disse kursister har følgende diagnoser og beskrivelser:

- atypisk autisme, cerebral parese, generelle indlæringsvanskeligheder, læse/skrive vanskeligheder, dysleksi, bipolar depressiv lidelse, Down syndrom, afasi, udviklingshæmmet/tosproget og alvorlige psykiske vanskeligheder.

Alle kursister tilhørende gruppen af elever med særlige behov. Og de er valgt som projektdeltagere for at kunne vise at en målrettet indsats faktisk kan lykkes.

Men udgangspunktet må siges at være tungt og problematisk.

Alle eleverne er undervist ud fra deres særlige behov og deres timetal er derfor forskelligt – ligesom de tilbudte materialer og metoder. Så kravet til projektet er at skabe den optimale differentiering og derfra anviser den optimale pædagogik.

Der er i ansøgningen lagt vægt på at dette er et pilotprojekt for at se om det overhovedet er muligt at skabe udvikling for den sværeste og tungeste del af kursisterne på voksenskolerne. Antallet N=11 er lavt, men indsatsen på disse 11 kursister har så til gengæld været fulgt op som vist i Aktivitetsplanen (se bilag 1).

Der er fra andre sammenlignelige socialfondsprojekter med marginaliserede unge (Munkholm har været med i 3 projekter og skrevet evalueringdelen i 2 af disse) at der ved en systematisk pædagogisk påvirkning sker en kognitiv ”omlæring”. Denne viser sig ved at kursisterne fra en start (evaluering) derefter viser et fald i egne evner og kompetencer over det næste ½ år. For derefter at rejse sig med nye læringsmodeller gennem den næste ½ år til ret så markante resultater. De svageste kursister ses dog at bruge 1½ år ud af de 2 projektår til denne omlæringsproces. Der ses i de 3 tidligere projekter at der er problemer med opmærksomhedsfunktionen, hukommelse og omsætningerne mellem sprog og det visuelle – analyserne samt de handlende funktioner.

Denne hypotese ligger altså lige for at afprøve i herværende projekt. Afprøvningen er statistisk vurderet – se senere.

Der ses at ændringer sker ujævnt, fordi en kognitiv ændring kræver en indre omstrukturering af så omfattende karakter, at den først vil betyde forøgede problemer og så nu her 1 år efter nogle forbedringer på potentialerne og siden på kompetencerne

Det er i denne forandringsproces at voksenspecialundervisning har sin styrke og sit problem

- Styrken i at kunne fastholde og tilføre potentialer

- Svagheden i at timetal og tid til den enkelte kursist bestemmes fra start, men burde kunne udvikles fleksibelt
- Styrke/svaghed i at det skal være samme personkreds gennem hele forløbet – kendskab til kursisten anses for meget væsentligt

Dette blev fremlagt på afslutningskonferencen og diskuteret.

Resultaterne fra undersøgelserne viser fra UngePAS analysen, som er et spørgeskema kursisten selv udfylder, at der sker et fald i problemområderne (rød) – fra 20% point til 9% for hele gruppen. I potentialet ses et fald fra 40% til 28%. Dette anses for meget imponerende og er en indikator for den hjælp, som kursisten skal have for at klare opgaver selvstændigt. Så et markant fald her vil betyde, at kursisten har opnået en selvstændighed ift at problemløse opgaver. Og så er selve kompetence-kurven – altså kursistens egen indscoring af oplevet selvstændighed i læring og personlig/socialudvikling steget 23% - fra 12% til 35%. Dette er en radikal ændring af hele kursistens livssituation da en sådan stigning indikerer selvstændig handlen i læring og personlig/social adfærd. Men nu kunne dette så være en effekt af at være med i et projekt, derfor er der anvendt flere forskningsmodeller. Der er herefter afprøvet med PAS, der baseres på en række problemløsningsopgaver med vægt på at afsøge på potentialer gennem medierende processer, kompetencer for selvstændige løsninger samt problemområder i læring, kognition og de personlige og sociale områder. Man kan sige at PAS bidrager med en ret så stringent problemløsningsmodel, der skal kunne sammenlignes med kursistens egen indscorings-resultater.

I PAS (Pædagogisk Analyse System) er der en række problemløsningsopgaver dækkende opmærksomhed, hukommelse, at lære nyt, at fastholde strategier og en kompetenceafklaring ift sprog, det visuelle, det motoriske, logisk/matematisk, personligt og socialt. Der er også afprøvet det musiske område, men dette er ikke medtaget i det videre arbejde, da det kun anvendes ved svære sproglyds- og diskriminationsproblemer. Og derfor ikke skønnes relevant – men er med i alle 3 testomgange.

Der anvendes metodetriangulering ved at anvende spørgeskemaer, videodokumentation på alle test samt problemløsningsopgaver med guidede spørgsmål til stedfæstelse af kompetencer, potentialer og problemer. Der er tidligere anvendt den standardiserede RAVEN-test for at sikre dels kognitiv formåen og stedfæstelse (tysk standardisering) af udviklingsalder gennem løsning af kognitive visuelle-logiske opgaver. Valideringen anses derfor for høj.

(først problemløser kursisten en række opgaver og derefter udfylder lærerne de guidede spørgeskemaer til hver område/opgave. Det er disse markeringer som omregnes til % tabeller og baseres på lærernes indscoringer af elevens problem og maks vil være 100%. Alle lærerne har været på kursus i vurdering og supervision så sikkerheden er maksimal for at forskellige lærere scorer det samme i skemaerne)

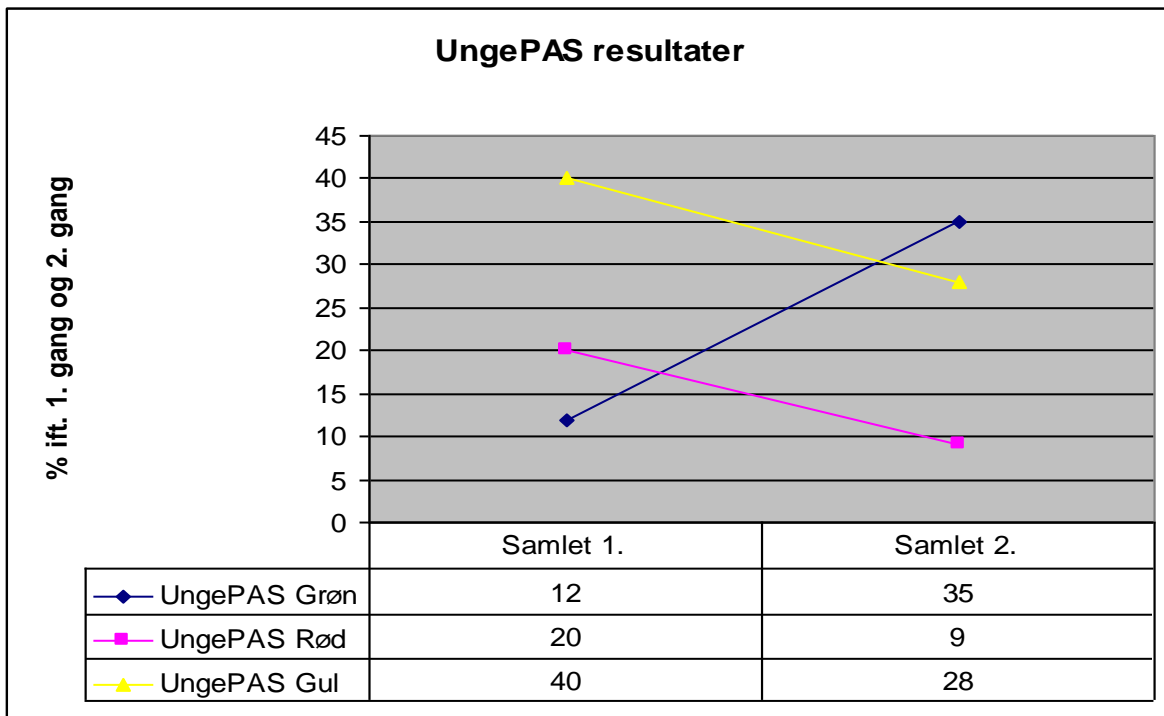
I PAS resultaterne ses at opmærksomhedsændringen, hukommelsesændringen og sprogændringen gennem projektets 2 årige forløb har medført andre radikale ændringer. I korrelationskemaet herunder – som er omregnet til %-tal, da det giver et nemmere overblik, ses at den pædagogiske påvirkning – de anvendte metoder har givet resultater på væsentlige andre områder fx

- opmærksomhedsændringen giver stigninger og skaber sammenhænge til
 - hukommelsesændringer med 53% sandsynlighed
 - sprog ændring med 48% sandsynlighed
 - visuel ændring med 54% sandsynlighed
- hukommelsesændringen giver stigninger og skaber sammenhænge til
 - sprog ændring med 62% sandsynlighed
 - visuel ændring med 63% sandsynlighed
 - motorisk ændring med 42% sandsynlighed
- sprogændringen giver stigninger og skaber sammenhænge til

- visuel ændring med 42% sandsynlighed

Og det er også af interesse at der ses ændringer i de kognitiv tunge områder fx logisk matematiske områder men desværre ikke så markant som det ovenstående. Det ser ud til at tendensen er, at øges kapacitet for hukommelse- og sprog, så påvirkes de logisk-matematiske områder. Denne hypotese bør følges op i et senere projekt, da den netop kan give kursisten mulighed for et endnu større overblik og en udvikling af tænkingsprocesserne. Men i herværende projekt er der altså påvist en tendens og afgrænset, hvad der kan være af påvirkningsveje – sprog og hukommelse. Det bør ikke glemmes at de udvalgte kursister alle er omfattet af alvorlige læringsproblemer, men har vist at det er muligt at skabe en reel udvikling.

Dette resultat blev ligeledes fremvist til afslutningskonferencen og var en af årsagerne til at områdedirektør for uddannelsesetaten Bente Fredheim udtalte ved aftenens banket at projektet og redskabet PAS kunne anbefales som konstruktivt og givende ift voksenoplæring. Denne kreditering af projektet og arbejdet i voksensektoren var alle projektdeltagerne meget stolte af.

	opmærksomhed	opmærksomhed -	ændring i opmærksomhed	Hukommelse	hukommelse ændring	sprog	sprog ændring	visuel
opmærksomhed			0%	0%	0%	0%	0%	
opmærksomhed ændring	1%			29%	0%	0%	0%	0%
hukommelse	19%		29%		0%	0%	0%	0%
hukommelse ændring	2%		53%	32%		0%	0%	0%
sprog	50%		0%	23%	1%			0%
sprog ændring	3%		48%	20%	62%	2%		
visuel	0%		21%	43%	8%	22%		16%
visuel ændring	5%		54%	6%	63%	4%		42%
Motorisk	0%		4%	34%	10%	14%		1%
motorisk ændring	1%		11%	1%	42%	3%		23%
logisk matematisk	4%		1%	3%	0%	18%		14%
logisk matematisk ændring	2%		3%	1%	24%	21%		19%

Der er herunder en oversigt på de korrelationsændringer i %, som er sket fra 1. undersøgelse til 3. undersøgelse. Særlig ses, at den sociale kompetence er meget positiv – her efter 2. projektår. Kompetencen er interessant, da den afspejler den grad af selvstændighed kursisten har opnået i projektperioden.

Oversigt på korrelerede kompetenceudvikling i %-tal svarende til graf.

OPMÆRKSOMHED	
Tempo / koncentration A	Udvalgt / fleksible B total
59,04%	38,12%

HUKOMMELSE		
Episodisk / visuel	Handle / motorik	Sprog
58,71%	20,69%	75,97%

SPROG		VISUELT		MOTORISK		LOGISK/MATEMATISK	
1. Sprogets form	A. Sprogets indhold	2. Spatialt	B. Rumligt	3. Kinæstetisk	C. Kropsligt	5. Seriel logik/regning	Klassifikations logik/regning
68,22%	46,43%	38,50%	32,71%	44,80%	39,07%	111,48%	47,06%

PERSONLIGT/SOCIALT	
6. Intrapersonal/personligt	F. Interpersonel/socialt
74,15%	181,82%

Det har været et projekt, som har givet så meget outcome og skabt nye veje i voksen-specialskole-verdenen, at det har været det meget ekstra arbejde og omkostningerne værd. Perspektivering: Der er sat en særlig udvikling i gang for at operationalisere livskvalitetsbegrebet. Der er indsamlet data, der viser, at der kan befordre udvikling hos de måske svageste voksne i voksenspecialundervisningen. Der er udviklet en række beskrivende og analytiske redskaber til at optimere undervisningen. Pædagogik er ikke længere en ”fornemmelse”, men kan fastlægges ud fra kursistens behov for faglig, personlig og social udvikling. Der er vist, at de anvendte midler på kursisterne faktisk har haft en effekt og at den selvstændiggørelse, der er konstateret statistisk gennem kompetencevurderingen, virker.

Visionen er, at der skabes vilkår, så de unge voksne kan udvikle en arbejdsidentitet i overensstemmelse med udviklingen af egen identitet. At kursisten opnår en indsigt og ansvar for egen læring baseret på let forståelige udviklingsmodeller – det har vist sig at kursisterne faktisk magtede at tilegne sig nye modeller for at varetage egen udvikling. Så en opfølgende undersøgelse – gennem en ny projektansøgning, ville vise at de tog udviklingen

i egen hånd – de udnytter deres nyvundne kompetence.

At det bliver kursisterne, der bliver mentorer for hinanden og personlige/socialt støtter.

At kursisterne skaber hjemme-arbejdspladser, fritidstilbud hos hinanden for at forebygge de psykiske sygdomme, der oftest ses hos unge og voksne med særlige behov.

Evaluering og udbredelse af resultater

Der er afslutningsvis afholdt en international konference (28.5.- 29.5.2009) i DK om resultaterne af projektet.

Der er udgivet 2 artikler med temaer, der anses for væsentlige som en del af forløbet. Skrevet på dansk og oversat til norsk og godkendt til artikler i norsk Specialpædagogik.

Der er udgivet et bogværk med de nyeste tiltag om livskvalitet og udviklet en IT baseret system, der kan analysere og selv udskrive en pædagogisk plan for kursisten.

Udviklet 2 powerpoints præsentationer med afklaring af informationsanalyseproblemer samt strategiproblemer

Der er skrevet ½ bog om den kompenserende læring, hvor forstanderen Poul Erik Foldbjerg og Munkholm er udviklerne.

Der er udviklet et didaktisk IT baseret skema med vurdering af anvendte læringsstrategier.

Der er på www.munkholm.cc lagt artikler ud som støtter projektets kerne.

Der er skabt nye samarbejdspartnere mellem Norge og DK:

- professor Jørgen Frost, Oslo Universitet, specialpæd. Afd. og Munkholm har indledt et samarbejde om anvendelse af de medierende principper i PAS systemet. Dette vil blive en del af et nyt projekt som dd. udvikles på Oslo Universitet.
- Bredtvet Kompetencecenter v. Ernst Ottem og Munkholm har indledt et samarbejde med en statistisk samkøring af en veldokumenteret læsetest (20 spørgsmåls arket) og PAS materialet.
- Munkholm og Skullerud har aftalt en 2 dages samarbejds møde med særlig vægt på de svageste to-sprogede kursister i DK og at dette samarbejde skal udmøntes i særlige vurderingsredskaber til brug i Norge.
- Der er aftalt basis kurser og konsulentkurser i Kristiansand og Oslo i høsten 2009 og ind i 2010
- Områdedirektør Bente Fredheim, Utdannelsesetaten udtalte ved festmiddagen, at hun nu ville anbefale PAS konceptet som en særdeles anvendelig model i voksenpædagogik for kursister med særlige behov. Dette har efterfølgende betydet at Utdannelsesforbundet har godkendt PAS konceptet som en anbefalelsesværdigt materiale til brug i voksektoren.
- Der udvikles en JobPAS i samarbejde med institut for serviceudvikling i DK og dette projekt vil blive evalueret af den sociale servicestyrelse/socialministeriet, DK.
- JobPAS vil blive introduceret for voksenområdet for de to-sprogede voksne med særlige behov i Norge.
- Der vil blive afholdt en Nordisk konference om resultaterne i Norge 2010 – når den ene voksskole er flyttet og kommet på plads i nye omgivelser

Bilag 1

Projektplan	Møde og planlægning af hele projektet
aug-07 25.aug	Møde og udvælgelse af kursister: der vælges ud fra at de alle skal have beskrevne handicap og tilhøre gruppen af voksne med særlige behov. Der sigtes på alvorlige problemer med unge/voksne, der har psykiske problemer, fysiske problemer, mentale problemer, alvorlige to-sprogproblemer.
11.sep-07	Livskvalitetsbogen startes op med 3 forfattere og udviklingen af den medfølgende CD, der kan vurdere og anvise gode råd startes også op. Møde og begrundelser samt valg af de anvendte test og beskrivesystemer
okt-07	fokus interview – gennemføres
28. og 29 nov-07	Møde an de første beskrivelser af eleverne – hvem anses for egnet. En gennemgang af alle procedurer i projektet og en særlig diskussion på de cost benenefit agtige i livskvalitetsprojektet. Det var her at navnet på projektet blev låst fast.
dec-07	Materialer tilsendes til den forestående testning
jan-08	Test-batteriet består af standardiserede test og beskrivende test: RAVEN, UngePAS, PAS test. Testrunde 1 ud af 3 Alle resultater tilsendes MKC
feb-08	Der gennemføres en spørgeskemabaseret analyse af lærernes inklusionsværdisæt ud fra EU's Inklusionsindex, en vurdering af lærernes forholdene sig til didaktik og metoder ift voksenundervisning
mar-08	fokus interview og logbog føres for kursisterne. Der opfordres til at samle succeshistorier til den senere konference – maj 2009
apr-08	2 artikler påbegyndes an principper for kartlægning og neuropædagogik – artiklerne vil komme i norsk Specialpædagogik i høsten 2009. (er godkendt af redaktionen)
maj-08	
jun-08	
jul-08	
19.aug-08	Møde med tolkning af resultaterne fra test 1 og anvisning på de pædagogiske metoder og modeller for det videre arbejde. Alle data indtastes i nyudviklet skema.
23. – 26. sep-08 Flyttes til 12.1. & 13.1 2009	Møde i DK med alle testlærerne – besøg på voksenskolen Skovgården an deres projekter for voksne med særlige behov. Test runde 2 gennemføres derefter
okt-08	Bog-oplæg
nov-08	Bog-oplæg
dec-08	Bog-oplæg med IT-model udvikles
jan-09	Bog-oplæg med It-model udvikles
feb-09	Logbog og fokusinterview

24. – 26. mar-09	Møde i Norge – gennemgang af alle kursisters resultater samt en særlig opmærksomhed på hvilke pædagogiske metoder der nu skal anvendes. Den sidste test-runde gennemføres, så der kan sammenlignes 3 runder.
apr-09	Sammenskrivning af resultaterne og præsentation på konferencen af deltagende lærere
maj-09	International konference – 2 dage
jun-09	Afrapportering til Cirius
Juni 09	Råudkast til bogen Kompenserende læring – udgives i 2010